

Generálmajor Ing. Emil Antušák

Mírové operace OSN

United Nations (VR č. 1/94, 2/94, 7/94).

Článek vychází z poznatků získaných účastí na mezinárodním semináři k činnosti OSN, který se konal 9. února 1995 v Černínském paláci (MZV ČR) a materiálů poskytnutých Ing. A. Řezníkem, pracovníkem MZV ČR. Obsah článku navazuje na problematiku, která byla na stránkách Vojenských rozhledů prezentována v uplynulém roce

* * *

Mírové operace jsou jednou z cest, kterou OSN přispívá k uchování míru a mezinárodní bezpečnosti. Z hlediska cíle, obsahu a způsobu nasazení můžeme říci, že jde o operace neválečné (jiné než válka), pro které se v poslední době vžila následující terminologie: **operace na předcházení konfliktům** (*Conflict prevention*), **nastolení míru** (*Peacemaking*), **udržování či zachování míru** (*Peace-keeping*) (viz obr.), **vynucování míru** (*Peace enforcement*) a **budování míru** (*Peace-building*).

Přes zdánlivý neúspěch, např. v Somálsku, organizování mírových operací si získává po celém světě stále větší respekt. Po ukončení studené války se mezinárodní společenství obrací stále více na mírové složky OSN, aby pomohly vyřešit či zažehnat regionální krize. **V období od založení OSN bylo realizováno 33 mírových operací, přičemž 20 se jich uskutečnilo v období po roce 1988.**

Operační doktríny vyspělých západních států a NATO (*ale i naše operační doktrína*) počítají s možností nasazení vojsk v celém operačním kontinuu (mír, krize, válka).

Už z tohoto hlediska se jeví velice potřebné, aby velitelský sbor AČR byl připraven na možnost plnění úkolů v rámci kontingentu mírových sil OSN (zatím v AČR plní tuto úlohu pouze prapor OSN).

Protože problematice zásad použití AČR při nevojenských ohroženích a mírových operacích OSN jsme se doposud příliš nevěnovali, myslím, že je vhodné „nastartovat“ tuto oblast, dnes již bezesporu součást operačního umění a věnovat jí příslušnou pozornost i na stránkách našeho časopisu.

V článku chci poukázat na místo a úlohu jednotlivých složek (komponentů) mírové operace.

Rozhodnutí o započetí mírové operace vyžaduje splnění tří základních podmínek:

- souhlas země, nebo zemí, kterých se konflikt týká;
- návrh musí být široce podpořen mezinárodním společenstvím (v RB OSN je nutné, aby návrh získal 9 hlasů pro, přičemž nikdo ze stálých členů RB nemůže být proti);
- členské státy musí být ochotny vyslat dobrovolníky.

Úkolem generálního tajemníka OSN je vybrat velitele mírových sil dané operace a požádat členské státy o poskytnutí vojenských jednotek, policejního a civilního personálu, poskytnutí zásob, vybavení a zabezpečení dopravy.

Součástí souhlasu RB OSN je také stanovení způsobu, jak daná operace bude financována, tj. buď na dobrovolné bázi, nebo povinně, jako výdaj organizace v souladu s ustanoveními Charty OSN.

Mírové operace OSN a následně cíle pro tyto operace závisí na problémech, které je nutno vyřešit v oblasti konfliktu, a politickém ujednání mezi OSN a stranami zúčastněnými v konfliktu. Operace OSN je zastřešena buď zvláštním představitelem GT OSN, náčelníkem štábu (uskupení vojsk), velícím důstojníkem, anebo velitelem skupiny pozorovatelů v souladu se strukturou operací OSN při zvláštních misích.

Maximální počet složek včleněných do mírových operací OSN v současné době je následující:

- ◆ diplomatická a politická složka;
- ◆ humanitárně-právní složka;
- ◆ civilně-administrativní složka;
- ◆ volební složka;
- ◆ repatriační složka;
- ◆ rehabilitační složka;
- ◆ složka civilní policie;
- ◆ mezinárodní civilní personál a jeho služby v poli;
- ◆ vojenská složka.

◆ *Diplomatická a politická složka*

Diplomatickou a politickou složku tvoří diplomaté OSN a civilní zaměstnanci OSN. Jejich úkoly jsou různé. Od politických vyjednávání k dohledu a monitorování, i přímé kontroly všech administrativních složek a úřadů činných v oblasti zahraničních záležitostí, národní obrany, financí, veřejné bezpečnosti a informací.

◆ *Humanitárně-právní složka*

Tuto složku tvoří civilní personál, který je vycvičen tak, že je schopen realizovat aktivity v oblasti humanitárního práva.

Úkoly jsou následující:

- * monitorování dodržování lidských práv a základních svobod, včetně podpory práv všech obyvatel;
- * prevence porušování lidských práv (LP);
- * ochrana a zdokonalování práv a svobod jedince;
- * rozvoj a realizace vzdělávacího programu k LP;
- * vyšetřování v případě stížností a porušení LP;
- * spolupráce za účelem podpory ustanovení LP;
- * vydávání zásadních materiálů zaměřených na místní civilní pracovníky a jejich školení;

Účet příspěvků vybraných zemí pro operace na udržení míru (k 31. prosinci 1994)

Tabulka

COUNTRY		UNISO JUN46	UNMOGIP JAN46	UNFICYP MAR64	UNDOF JUN74	UNFIL MAR78	UNIKOM APR81	UNAVEM II JUN81	ONUSAL JUL91	MINURSO SEP91	UNPROFOR MAR92	ONUMOZ DEC92	UNOSOM II MAY93	UNOMIG AUG93	UNMIH SEP93	UNOMIL SEP93	UNAMIR OCT93	UNMOT DEC94	COUNTRY SUBTOTALS			COUNTRY TOTAL
																			CIVPOL	TROOPS	MILOBS	
2	ARGENTINA	P		391			53	6			23								29	3,342		1,408
		T					7	2			861	40									37	
		O	6							7	7	7					1					
3	AUSTRIA	P		340	455		12			10		20							30	826		931
		T					7														45	
		O	13							4				4			15	2				
5	BANGLADESH	P									37	96	1						134			4,271
		T					791				1,235	1,028	931		1	8				3,994		
		O					9			7	42	25		11	4	9	29	7			143	
6	BELGIUM	P																	0	1,039		1,054
		T									1,039										15	
		O	6	2						1	6											
9	CANADA	P									45						20		65			2,811
		T		2	213						2,088						376		2,688			
		O	14				5				15	4					20				58	
17	CZECH REPUBLIC	P																	0			
		T									976									976		1,028
		O									37	5		5		5					52	
18	DENMARK	P									42								42			1,365
		T					45				1,233									1,278		
		O	11	6			6				15			6				2			46	
20	EGYPT	P									19	70	1						90			1,746
		T									436		1,169							1,605		
		O								9	25	6		5		6					51	
21	ETHIOPIA	P																	805			805
		T															0			805		
		O																			0	
23	FINLAND	P									10								10			1,038
		T		2		518					486									996		
		O	17	7			6				12										42	
24	FRANCE	P									41								61			5,149
		T					408				4,604									5,012		
		O	14				15			30	19		6	5	2						76	
26	GHANA	P										40	6						56			1,780
		T					796				8						10			1,623		
		O					6			6	32						57				101	
34	INDIA	P										75							75			540
		T									86	20								432		
		O					6	3									326				33	
36	IRELAND	P		15							20					6	16		35			769
		T		25		662							3							690		
		O	17				7			9	9				2						44	
39	JORDAN	P						5			71	80					5		161			3,614
		T									3,376									3,376		
		O						10						8		8		3			77	
40	KENYA	P									50								50			1,090
		T									978									978		
		O					7			10	47					7					71	
44	MALAYSIA	P						5		15	26	35							81			2,848
		T									1,545		1,134							2,679		
		O					7	10		15	26	23				7					68	

COUNTRY		UNISO JUN48	UNMOGIP JAN49	UNFICYP MAR64	UNDOF JUN74	UNIL MAR78	UNKOM APR81	UNAVEM II JUN81	ONUSAL JUL91	MINURSO SEP91	UNPROFOR MAR92	ONJMOZ DEC92	UNOSOM II MAY93	UNOMIG AUG93	UNMH SEP93	UNOMIL SEP93	UNAMIR OCT93	UNMOT DEC94	COUNTRY SUBTOTALS			COUNTRY TOTAL	
																			GWPOL	TROOPS	MILOBS		
49	NETHERLANDS	P						2			10		1						13	1,811		1,889	
		T									1,799	11			1								
		O	15					2			48										65		
52	NIGERIA	P						5		5	74	55	5				10		154	386		605	
		T											48				338				65		
		O					6	10		4	30					15							
53	NORWAY	P								5	30								35			1,682	
		T				854					746									1,600	57		
		O	15					3			39												
54	PAKISTAN	P									19	62	5,969						81	8,969		9,110	
		T									2,999										61		
		O					7			4	34			8		8							
56	POLAND	P									29								29	2,097		2,169	
		T			351	561					1,195										43		
		O					6			2	30			3			2						
59	RUSSIAN FED.	P									31								31			1,550	
		T									1,420									1,420	28		
		O	12					15		30	22	2		3			15						
62	SLOVAK REPUBLIC	P									575								0	575		580	
		T																			5		
		O						5															
63	SPAIN	P							15			25							40	1,283		1,358	
		T									1,283									35			
		O							1		19	15											
65	SWEDEN	P									35	2							37	1,220		1,324	
		T									1,220										67		
		O	17	8			6	3			19	6		8									
69	TUNISIA	P									12								12	844		877	
		T																			21		
		O								9					2		844		10				
70	TURKEY	P																	0			1,473	
		T									1,462									1,462	11		
		O					6							5									
71	UKRAINE	P									19								19	1,123		1,152	
		T									1,123										10		
		O									10												
72	UNITED KINGDOM	P																	0			3,820	
		T									3,388						7			3,776	44		
		O					15				19			10									
73	USA	P																	0	897		963	
		T									891	1			5								
		O	17							30				4						19			
74	URUGUAY	P									4								19	827		923	
		T																			77		
		O								15													
76	ZAMBIA	P		3				6			17						24	3				1,307	
		T									50		6				10						
		O									776						455			1,231	10		
	MISSION	P	0	0	34	0	0	39	31	49	764	918	27	0	40	0	80	0	1,982				
	SUB	T	0	0	1,149	1,030	5,146	888	11	0	49	38,332	3,941	9,385	0	16	8	5,147	0		65,111		
	TOTALS	O	218	39	0	0	244	85	3	237	693	204	0	134	19	78	295	17			2,263		
	MISSION TOTAL		218	39	1,183	1,030	5,146	1,142	135	34	334	38,709	5,063	9,412	134	74	84	5,522	17			89,356	

- * podpora doškolování, obzvláště v oblasti základního trestního práva;
- * ustanovení mechanismu pro vyšetřování údajného zneužití LP.

◆ *Civilní administrativní složka*

Je tvořena civilním personálem, který monitoruje, dohlíží a má přímou kontrolu zahraničních záležitostí, národní obrany, financí, veřejné bezpečnosti a informací.

Typické úkoly jsou:

- * zajištění, aby provádění zahraniční politiky existujícími administrativními strukturami bylo v souladu s dohodou pro danou mírovou operaci;
- * zajištění, nediskriminačních postupů týkajících se vydávání pasů a víz;
- * dohlížení na přijímání a rozdělování zahraniční pomoci;
- * dohlížení na vojenské struktury z administrativního hlediska;
- * kontrola a monitorování finančního plánování týkajícího se umístění zdrojů a tvorbu rozpočtů;
- * monitorování účinného dodržování zákonů a nařízení;
- * provádění dozoru nad uplatňováním práva a činností soudu;
- * monitorování nebo přímá kontrola nad rozšiřováním informací, včetně kontroly tištěných či vysílaných zpráv.

◆ *Volební složka*

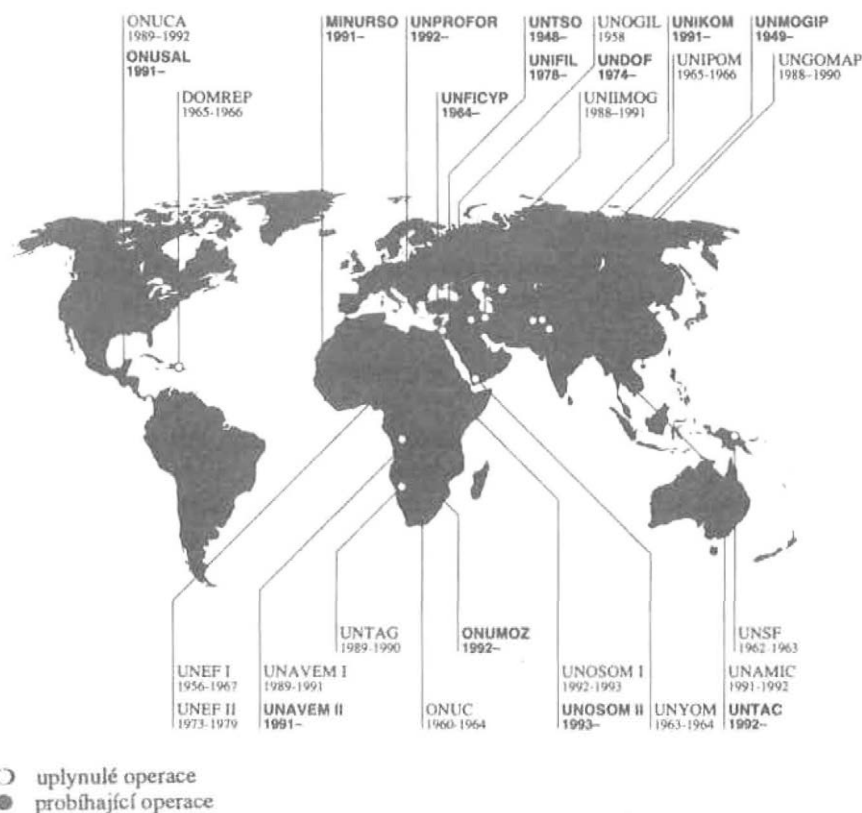
Tato složka je vytvořena z civilního personálu, který je vyškolen tak, že je schopen plnit úkoly v souvislosti s organizováním a řízením svobodných všeobecných voleb či referenda.

Úkoly může mít následující:

- * vytvoření legálního rámce sestávajícího z volebního zákona a ustanovení, kterými se budou řídit volby;
- * organizování a uspořádání volební kampaně;
- * organizování školení pro mezinárodní personál, místní personál a zástupce politických stran, kteří budou zajišťovat přípravu voleb;
- * zřízení registračních míst pro registraci voličů v souladu s kritérii legitimacy a hlasovacího práva;
- * zorganizování speciálního školení a kurzů pro strany, které se zúčastní volebního procesu;
- * dohlížení na to, aby strany měly svobodu projevu, právo na shromažďování a právo volného pohybu a aby všechny registrované politické strany měly rovný přístup k médiím, včetně tisku, rozhlasu a TV;
- * zřízení a zajištění personálního obsazení volebních okrsků;
- * zajištění celkového průběhu voleb, včetně ověření výsledků po uzavření volebních okrsků.

◆ Repatriační složka

Tato složka se zabývá uprchlíky, politickými vězni, procesem znovuosídlování. V tomto ohledu je však hlavním činitelem *Úřad vysokého komisaře pro uprchlíky*.

Obr.: Přehled operací na udržení míru (k 31. 5. 1993)

Vysvětlivky k tabulkám:

UNTSO:	Palestina
UNMOGIP:	Indie a Pákistán
UNFICYP:	Kypr
UNDOF:	Sýrie, Izrael
UNIFIL:	Libanon
UNIKOM:	Irák, Írán
UNAVEM I:	Angola
ONUSAL:	Salvador
MINURSO:	Západní Sahara
UNPROFOR:	býv. Jugoslávie

ONUMOG:	Mosambik
UNOSOM II:	Somálsko
UNOMIG:	Gruzie
UNMIH:	Haiti
UNOMIL:	Libérie
UNAMIR:	Rwanda
UNMOT:	Tádžikistán
O/MILOBS:	voj. pozorovatelé
T/TROOPS:	voj. jednotky
P/CIVPOL:	civilní policie

Poznámky k tabulkám:

- vybrány pouze země s celkovou účastí více než 500 příslušníků v operacích na udržení míru;
- v závěru tabulek je však uveden souhrn všech zemí zúčastněných v operacích.

Úkoly jsou následující:

- * organizování pohybu uprchlíků z pohraničních táborů nebo určených lokalit do sousedních zemí a do přijímacích center;
- * stanovení hraničních přechodů, registračních a přijímacích středisek;
- * organizování dalšího pohybu osob do místa jejich konečného určení;
- * poskytování uprchlíkům potravy a vybavení;
- * pomoc při reintegraci uprchlíků do společnosti (opravy komunikací, odminování, obnova zemědělské výroby, vytváření vodních zdrojů, výstavba příbytků, zdravotních a vzdělávacích zařízení atd.).

◆ *Rehabilitační složka*

Tato složka se zabývá iniciováním procesu rehabilitace (obnovy) pokrývajícím momentální potřeby a vytvářející základnu pro budoucí cíle.

Úkoly jsou následující:

- * zabezpečení humanitárních potřeb, jako jsou potraviny, zdravotní péče, bydlení a další základní potřeby;
- * řešení problémů znovuosídlování, zahrnující otázky zemědělství, zabezpečení pitné vody, zásobování, zdravotnické a vzdělávací zařízení;
- * základní obnova, údržba a podpora základní infrastruktury, institucí, hlavních cest, železnic, námořních a říčních přístavů, letišť, telekomunikací, nemocnic, škol, a bank;
- * přeškolení demobilizovaných vojáků a dřívějších příslušníků OS (v rámci malých podniků) v oblasti základních financí, účetnictví a marketingu. Zahrnuje také údržbu a opravy dopravních prostředků a výrobu základních potravin.

◆ *Složka civilní policie*

Skládá se ze školených úředníků civilní policie, kteří vykonávají dozor a kontrolu nad místní civilní policií, aby bylo zajištěno dodržování práva a pořádku a byla plně chráněna základní lidská práva a základní svobody.

Úkoly jsou následující:

- * neustále se pohybovat po svém okrsku a dohlížet, aby byla zajištěna funkce místní policie požadovaným způsobem;
- * vydávat zásady pro nábor, reorganizaci a školení této policie;
- * vést a organizovat kurzy pro existující složky policie na všech úrovních;
- * seznamovat personál místní policie se zásadami humanitárního práva;
- * udržovat pořádek v oblastech, ve kterých probíhají aktivity pod dozorem mírové operace OSN;
- * udržovat pořádek a právo v oblasti hraničních přechodů a v místech přeskupování;
- * ustanovit mobilní týmy, které budou zabezpečovat požadavky a nouzové spojení s jinými složkami zapojenými do MO;
- * ustanovit spojení na všech úrovních místní policie;
- * udržovat pořádek v místech registrace voličů a ve volebních místnostech.

♦ *Mezinárodní personál a jeho služba v poli*

Služba v poli se vytváří za účelem poskytování následujících služeb:

- * zajištění pozemní a letecké dopravy, pokud je vyžadována;
- * instalace, údržba a opravy rádiového spojení pro mírové operace;
- * zabezpečení dopravy zásob, písemností a dokumentace;
- * zajištění bezpečnosti objektu OSN a členů mírové operace.

♦ *Vojenská složka*

Vojenská složka se skládá z ozbrojených sil OSN, nebo vojenských pozorovatelů OSN, podle toho, jaká je situace v místě operace, jaký má mandát a jaký cíl (úkol) je třeba splnit.

* * *

Vzhledem k tomu, že jsem nepůsobil ve vojenských složkách OSN, nechci rozebírat úkoly ozbrojených sil OSN a úlohy vojenských pozorovatelů OSN. Domnívám se, že AČR má již dnes dostatek „expertů“, kteří prošli službou v těchto složkách a které tímto vyzývám, aby se na stránkách našeho časopisu pokusili zformulovat obecné zásady činnosti vojsk při nasazení v mírových silách OSN.